25.2.2026

Lausuntopyyntö Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2026 vp)

1. Yleistä

Eduskunnan lakivaliokunta on osoittanut kirjallisen lausuntopyynnön korkeimmalle oikeudelle. Lausunto on ohjattu edelleen minulle, ja lausun seuraavaa.

Korkein oikeus on 26.11.2025 antanut lausunnon hallituksen esitystä koskevasta luonnoksesta (KKO-HD/1405/2025). Kuten lausunnossa todetaan, korkein oikeus pitää huolta rikosasioiden käsittelyn keston pidentymisestä aiheellisena. Asiaan on tärkeää pyrkiä eri keinoin puuttumaan, jotta rikoksesta epäillyt sekä asianomistajat saavat perustuslain 21 §:ssä edellytetyllä tavalla asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä (kohta 2). Olen tästä tavoitteenasettelusta täysin samaa mieltä.

Korkeimman oikeuden lausunnon päähuomio kohdistuu ehdotuksen sisältämän soveltamisalan laajentamiseen perustuslain 3 §:n 3 momentin tuomiovallan käyttöä koskevasta näkökulmasta (erityisesti kohdat 4–7), enkä pidä tarkoituksenmukaisena lähteä toistamaan näitä näkökohtia (ks. myös hallituksen esityksen perustelut s. 80–82). Hallituksen esitys perustuu tältä osin jo luonnoksessa ehdotettuun soveltamisalan laajentamiseen, ja perusteluissa käsitellään seikkaperäisesti tuomiovallan laajentamisen valtiosääntöoikeudellisia reunaehtoja. Niinpä pidän perusteltuna, että erityisesti tästä kysymyksestä hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto (ks. s. 116).

2. Yksityiskohtaiset huomiot

Kiinnitän huomiota kahteen seikkaan. Korkein oikeus on muiden lausunnonantajien kanssa korostanut sitä, että poliisimiehelle, tullimiehelle, rajavartiomiehelle ja erätarkastajalle ehdotettu toimivallan laajentaminen pitää toteuttaa siten, että arviointiin ei liity lajinvalintaharkintaa (kohta 9). Hallituksen esityksessä on pyritty hälventämään tätä huolta korostamalla sitä, että ratkaistavien asioiden on oltava niin oikeudellisesti kuin näytöllisesti yksinkertaisia ja selviä sekä lajinvalintaperusteiltaan ennakoitavia. Pidän kannatettavana ehdotuksena sitä, että poliisimies voisi tarvittaessa neuvotella syyttäjän kanssa asian soveltumisesta sakkomenettelyyn tai asian muusta oikeudellisesta arvioinnista.

25.2.2026

Olen niin ikään samaa mieltä siitä, että muutos vaatii lisäkoulutusta, koska soveltamisalan laajentaminen ei koski pelkästään massaluonteisia rikostyyppejä, joissa on muodostunut selkeä, sakkorangaistusta koskeva rangaistuskäytäntö. Soveltamisalan laajentaminen johtaisi ehdotuksen mukaan siihen, että sakkomenettelyssä voitaisiin periaatteessa käsitellä harvoin sovellettavaksi tulevia, oikeudellisesti ja näytöllisiä vaikeita rikostyyppejä. Koulutuksen lisäksi uudistus edellyttää nähdäkseni myös sitä, että arviointia varten on käytössä ajantasaisia rangaisten määräämistä koskevia käsikirjoja. Lisäksi tällaisten käsikirjojen laatimisen edellyttämästä tietopohjasta on pidettävä huolta.

Toinen havaintoni koskee poliisin toimivallan laajentamista 60 päiväsakkoon asti. Perusteluissa (s. 92) todetaan seuraavaa: ”Poliisimiehen tulisi rangaistusta määrätessään ensin arvioida teon soveltuvuus sakkomääräyksellä ratkaistavaksi, mitattava rangaistus huomioiden kaikki rangaistuksen määräämiseen vaikuttavat seikat ja sitten vasta katsottava, pysyykö rangaistus poliisimiehen toimivallan eli 60 päiväsakon piirissä. 60 päiväsakon raja olisi nykyiseen tapaan rikoskohtainen eli poliisimiehellä olisi toimivalta antaa yli 60 päiväsakon suuruinen sakkomääräys, mikäli samalla kertaa arvioitavana olisi useampi nimike”.

Pidän rangaistusjärjestelmän johdonmukaisuuden näkökulmasta erikoisena, että sakkomenettelyä ei näyttäisi lainkaan koskevan RL 7 luvun yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset. Tarkoitan tällä tilannetta, jossa poliisi olisi antamassa samanaikaisesti useammasta rikoksesta sakkomääräyksiä (eräänlainen yhteisen sakkorangaistuksen määräämiseen rinnastettava tilanne). Nykyisen sääntelyn ja perusteluiden perusteella vaikuttaisi siltä, että yhteisen sakkorangaistuksen määräämistä koskevaa RL 7 luvun 3 §:ää ei ole nimenomaisesti ulotettu sakkomenettelylain mukaiseen sakkomääräyksen antamiseen.

En tiedä, kuinka yleisiä ovat tilanteet, joissa poliisi antaa samalla kertaa useammasta rikoksesta erilliset sakkomääräykset (nykyisen lainsäädännön mukaisesti enintään 20 päiväsakkoa / rikos). Soveltamisalan laajentaminen johtanee kuitenkin siihen, että sakkomenettelyn soveltamisalaan sisältyisi jatkossa hyvin erilaisia rikoksia, joista saatettaisiin antaa rikoskohtainen sakkomääräys samalla kertaa. Pitäisin rangaistusjärjestelmän johdonmukaisuuden näkökulmasta erikoisena, jos poliisi voisi jatkossa määrätä esimerkiksi viidestä erillisestä rikoksesta 50 päiväsakkoa kustakin, jolloin yhteenlaskettu päiväsakkojen lukumäärä ylittäisi RL 7 luvussa 3 §:ssä asetetun yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärän. Näin ollen esitän harkittavaksi, pitäisikö rikoslajikohtaista toimivallan laajentamista 60 päiväsakkoon rajata myös jollakin enimmäispäiväsakkomäärällä tilanteessa, jossa henkilölle annetaan samalla kertaa useita sakkomääräyksiä.

Turussa 25.2.2026

Jussi Tapani
Oikeusneuvos, rikosoikeuden dosentti